

Szerda, 1982. június 30.

Magyar Nemzet

Két szabadtéri tárlat

Nagy Sándor szobrai a Vas utcai kertben,

* Bors István kiállítása a Zichy-kastély udvarán

PESTEN, s bármily meglepő: dús növényzet közepette mutatkoztak be az arra járóknak Nagy Sándor szobrai a Vas utcai szabadtéri galériában (VIII., Vas u. 15.). Az erőfeszítés, hogy a szobrok kikeljenek a nehéz kőből, ebben a sűrű zöld tenyészetben munkál.

Az egyik házfalra kitett, néhány soros bemutatkozásában a művész közli azt a legfontosabb információt, hogy „Szobraimhoz szinte kizárólag a legkeményebb és legtartósabb anyagokat használom: a gránitot, a bazaltot, a márványt.” Azért lényeges értesülés ez, mert birtokában az avatatlanabb néző is megérti, hogy annak, aki ezekből a legnehezebben megmunkálható kövekből veri ki, vési ki a szobrokat, annak a legtakarékosabb ábrázolásra kell törekednie. A művész szinte leköti a saját kezét, amikor ilyen anyagokat választ! De nagyon ért a kőhöz — látszik ez például *Kenődös asszony* című szobrán, melyet olyan szürkészöld kőbe látott bele, hogy a kő szürkészöld színe segít kifejezni azt az aggodalmas töprengést is, ami ennek az arckarakternek sajátja. A *Nagy kucsmás férfi* fej rücskös alapanyaga hozzásegíti a szobrászt, hogy egybeolvassa a kucsmát a homlokcsonttal, összenövessze a kucsmát a szemöldökkel, s ily módon létrehozza azt a zordon arckifejezést, amely mögött látni véljük a rideg alföldi tájat. A *Kis kucsmás fej* komorságát a csúcsos kucsmafazon ellensúlyozza — a kőben rejlő humor! A *Gondban* című kompozíció még egyértelműbben vállalja, hogy alkotója részvétellel, de iróniával is nézi a világot — két kéz kelyhében egy megnyúlt fejet mutat, már-már karikatürisztikusan megnyújtottat. Expresszíven megnyúlnak a *Fáradtan* című vörösmárvány asszonyalak karjai is, amint leroskad; az arc alsó felének, az állkapocsnak a túlhangsúlyozásával, valamint az amúgy is keskeny figura keskeny hátnézetével egy agyonhajszolt, magát kizsaroló asszonytípust jeltemez a szobrász, s milyen szép archaikusan zárt ez az oldalnézeteiből háromszögletes kompozíció! A lehető legkisebb szobrászati beavatkozással mondat el sokat Nagy Sándor *Naaukenődös* kis párasztasszo-

Alighanem érzi a művész is a dimenziók nem egyenletes, nem azonos értékű kitöltését — és olyan szobrok létrehozására törekszik, melyek minden oldalról megmunkáltak. Egy vörösmárvány kocka négy oldallapjából női fejeket bontott ki, ellátva *Nemzedékek* címmel; de ez a téma talán finomabb megmunkálást igényelne, kevésbé sematikus. A jelzés szintjén marad meg *Béke sztéle* című munkája is, ez a gyerekcáccokkal-alakokkal mind keskenyebb, mind szélesebb lapjain telefaragott hasáb. Egy árnyalattal eleveőbb a *Gyerekek* című andezitkocka, ez a vöröses tömb, melyen négyfelől mintha mai puttók mozdulnának — csak hogy mindezeknek a kompozícióknak meg kell küzdeniük emlékeztünkben reneszánsz előképeikkel...

BUDÁN, s bármily meglepő: elsivárosított környezetben állították ki a *Zichy-kastély oldalsó kis udvarában*, kőből kirakott dobogón Bors István szobrait. A közönség tájékoztatását mindössze egy máris szétfolyt tintairásos papírcédula szolgálja a legközelebbi szobor talapzata alatt — ez áll rajta: „*Bors István kiállított szobrai 1966–74 között születtek.*” Ennyi, s ez sem lesz sokáig olvasható; a reggeli harmat, a nappali pára megteszi a magáét, eső sem kell hozzá. A látogató eltöprenghet: mi ez? A művész elhatárolja magát ezektől az alkotásaitól? Azóta már mást csinál? Nyolc éve semmit sem csinál? És miért nincs a kiállított műveknek címe? Illetve, ha nincs, hisz ez is jogában áll az alkotónak, miért nem írja oda a tárlatrendező, hogy „Cím nélkül” plusz dátum? Mert önmagában a dátumnak is van tájékoztató szerepe, nem mindegy, melyik mű jött létre tizenöt esztendője, melyik később; nem ömlesztve „születtek”!

Nagyon elkélne pedig itt az információ. A modern művészetekben nem ökvellenül járatos érdeklődők nagy része már azzal a viszonyiattal még kevésbé absztrahált, inkább eklektikusan szatirikus bronzfigurával sem tud mit kezdeni, „akit” jobb híján *katonai junta tagjának* neveztem el magamban — felső teste tömbszerűen egyintomias, jellegzetesen ke-

nyával, ezzel a valóban egy tömbből faragott tömzsi figurával.

Más szobraim külön energiát szentel a művész a kővek vízszintes vagy függőleges rovátkolására — ily módon is megküzd a sziklával, melyből szobrot fakaszt. A küzdelem megéri: összetéveszthetetlenek, másénak véletlenül sem gondolhatók ezek a művei. Ebbe a sorozatba tartozik a több mint kétméteres *Ketten*, az a paraszt pár, melyet a férfi esetlen lépése, suta kéztartása jellemmez igazán (a nő ismert mozdulattal kendőt szorít magára). A nehezen megmunkálható alapanyag azonban nemcsak takarékos jellemzésre kényszerít, hanem elnagyolásra is csábít — ennek a páros kompozíciónak unalmas és érdektelen a hátnézete. Ugyanez vonatkozik a *Pipás férfi* rezzenetlenül álló alakjára. Sokkal sikeresebbek azok a lebbenékeny figurák, kiknek kiformalása ebből az anyagból önellentmondásnak látszik — ilyen az *Ébredés*, ez a programadó című akt, amint kikel a vöröses kőből; nagyhajú, nagyfarú, összhangban a kővel, amelyből kibontakozik; és előlegezett jó érzés, dévajság van a felemás tekintetében! Ennél az életnagyságúnál valamivel tén kisebb szobornál, mely azonban így is monumentális hatású, valamivel nagyobb és még keményebb kőből faragták a *Tavasz* című nőalakot. Ez is kikelni készül az ő esetében szürke kőből, egyik karjával már nyújtózik, melle dombja már előhullámszik, s a repedni kezdő kőburok alól érzéki arccsoka búvik elő. A megint kisebb, éppen csak életnagysághoz közelítő *Május* fétalakos, két nőalak ébred, mozdul, indul, hajukat fújja a szél, idomaikon mintha a Primavera fátylai lebbenének. Ennek a három kompozíciónak a hátnézete is mozgaltasabb.

resztbe tett kezében jelvényeket szorít törzséhez. De karjai csenevész rágszáló- (egér vagy patkány-) karok, míg lábai lovaglónadrágba és lábszárvédőbe bújtatott ragadozómadárlábak. Az egész figura rendkívül harciasan terpeszben áll, de lábszára hátsó nézetből talán már sínbe is tett faláb... A fej zsíros önelégültsége George Grosz kapitalista-portréira emlékeztet, de kopasz lesimítottságában megint csak van valami archaikus. Zubbonya elejét szökőkutas kastélybejárat, díszként felrakott szarvasagancs ékesíti, és mégis... jóllehet az, amit zubbonynak neveztem az imént, egy kitágult trikó is lehet, nincsen neki ujja, sem zsebe, sem gombja... és mégis militarista szellemet (ellenzellemet!) sugároz.

Bors István többi szobrával azonban még nehezebb lesz a közönség dolga. *Amerre nézünk: vas szögek, vas fogak, szarvak, tövisek*. Hozzájuk csak lazán tartozón fából kivájt arc-pajzsok... Vas díszük csupa él, hegy, csúcs; azt jelzi, hogy veszélyes a közeledés, szinte lehetetlen a közlekedés ember és ember között?... Amott néhány gépszörnyet láthatunk, rozsdás vasakat, gépalkatrészeket, fenyegető lapátokat, túldimenzionált szögeket, félelmetes mozdulatlan-ságban... egyelőre mozdulatlanságban! De ha ezek egyszer megindulnak?! S a pajzs motívuma itt is visszatér, azzal védekezik az absztrakt ember s a gép.

Csalódás, szorongás, félelem kifejezői ezek a művek, jobb sorsra méltók, mintsem, hogy a közönség egy része értetlen (éretlen) megjegyzésekkel illesse... mivel még csak anynyi fogódzót sem kap, hogy cím és mű összefüggésén elgondolkozhasson.

Ember Mária